

UCHWAŁA NR IX / 42 / 2011
RADY GMINY W GARDEI

z dnia 28 września 2011 r.

w sprawie uchwalenia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków Zespołu Interdyscyplinarnego oraz szczegółowych warunków jego funkcjonowania.

Na podstawie art.18 ust.1 i ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1591 z późn. zm.) oraz art. 6 ust. 2 pkt 1 i art. 9a ust. 15 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Uchwała się Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Gminy Gardeja, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. 1. Zespół Interdyscyplinarny, zwany dalej „Zespołem”, powołuje Wójt Gminy Gardeja w drodze zarządzenia.

2. W skład Zespołu powołuje się przedstawicieli:

- 1) Ośrodka Pomocy Społecznej w Gardei
- 2) Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gardei
- 3) Posterunku Policji w Gardei
- 4) Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Gardei
- 5) Oświaty
- 6) Kuratora sądowego.

3. Zespół działa na podstawie porozumień zawartych pomiędzy Wójtem Gminy Gardeja, a podmiotami, których przedstawiciele powołani zostaną w Zespole.

4. W przypadku rezygnacji lub zgonu członka Zespołu, w miejsce zwolnione Wójt Gminy Gardeja powołuje innego członka Zespołu z tej samej instytucji, po wskazaniu kandydatury przez odpowiednio: kierownika; dyrektora; komendanta, czy przewodniczącego.

5. Zarządzenie Wójta Gminy Gardeja o powołaniu Zespołu doręcza się kierownikom dyrektorom, komendantom, przewodniczącym, o których mowa w ust. 2 oraz ogłasza się w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy Gardeja oraz na stronie internetowej Urzędu Gminy Gardeja.

§ 3. Zespół Interdyscyplinarny może powoływać grupy robocze na zasadach określonych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

§ 4. Warunki funkcjonowania:

1. Obsługę administracyjno- techniczną Zespołu zapewnia Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gardei.

2. Członkowie Zespołu i grup roboczych wykonują zadania w ramach swoich obowiązków służbowych lub zawodowych.

3. Przewodniczący Zespołu wybrany zostanie na pierwszym posiedzeniu zespołu spośród jego członków.

4. Posiedzenia Zespołu powinny odbywać się w zależności od potrzeb, nie rzadziej niż raz na trzy miesiące.

5. Członkowie Zespołu oraz grup roboczych w zakresie niezbędnym do realizacji zadań ustawowych mogą przetwarzać dane osobowe osób dotkniętych przemocą w rodzinie i osób stosujących przemoc w rodzinie zgodnie z art. 9c ust.1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przed przystąpieniem do wykonywania zadań członkowie zespołu złożą Wójtowi Gminy Gardeja oświadczenie następującej treści:

„ Oświadczam, że zachowam poufność informacji i danych, które uzyskałem przy realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz, że znane mi są przepisy o odpowiedzialności karnej za udostępnienie danych osobowych lub umożliwienie do nich dostępu osobom nieuprawnionym”.

§ 5. Wykonania uchwały powierza się Wójtowi Gminy Gardeja.

§ 6. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 listopada 2011 r.

Przewodniczący Rady
Gminy

Edward Cykał

Uzasadnienie

Uzasadnienie do projektu uchwały Rady Gminy Gardeja Gardeja dnia 28 września 2011r
W sprawie uchwalenia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego oraz szczegółowe warunki ich funkcjonowania.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt. 1 i art. 9a. ust.15 ustawy z dnia 29 lipca 2005r.

o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Dz 2005r. Nr 180, poz.1493 z późn.zm.)
Rada Gminy Gardeja uchwała Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Gminy Gardeja, a także określa tryb i sposób powoływania i odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego oraz szczegółowe warunki jego funkcjonowania.

Załącznik do Uchwały Nr IX / 42 / 2011

Rady Gminy w Gardeji

z dnia 28 września 2011 r.

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE I OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE GMINY GARDEJA

I WSTĘP.

Nie ma kraju czy społeczności nie dotkniętej przemocą. Jest obecna w domach, szkołach, w pracy i instytucjach oraz mediach. Jest uniwersalnym problemem, który zagraża życiu, zdrowiu i poczuciu komfortu psychicznego.

Światowa Organizacja Zdrowia definiuje przemoc jako celowe użycie siły fizycznej, zagrażające lub rzeczywiste, przeciwko sobie, komuś innemu lub przeciwko grupie lub społeczności, co powoduje lub jest prawdopodobne, że spowoduje zranienie, fizyczne uszkodzenie, śmierć, ból psychologiczny, zaburzenia w rozwoju lub deprivację. Wyróżnić można następujące formy przemocy:

- przemoc fizyczna- popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, ciskanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielenie koniecznej pomocy, itp.,
- przemoc psychiczna - wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, zainteresowania, szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna (kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami), domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie), stosowanie gróźb, itp.,
- przemoc seksualna - wymuszanie pożycia seksualnego i praktyk seksualnych, demonstrowanie zazdrości, krytyka zachowań seksualnych i inne,
- przemoc ekonomiczna - odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, nie zaspakajanie podstawowych materialnych potrzeb rodziny, itp.

Na terenie Gminy Gardeja przemoc w rodzinie występuje w rodzinach o różnym statusie społecznym, często łączy się z problemem nadużywania alkoholu, niskimi dochodami.

Skuteczne przeciwdziałanie i zwalczanie przemocy w rodzinie wymaga współpracy różnych służb i budowania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

II ZAŁOŻENIA SYSTEMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE.

1. Założenia systemu:

- podstawowym zadaniem jest zatrzymanie przemocy oraz zapewnienie osobom doznającym przemocy, bezpieczeństwa i profesjonalnej pomocy,
- rozwój oferty pomocowej dla rodzin uwikłanych w przemoc,
- integracja działań instytucji wobec problemu przemocy w rodzinie,
- stosowanie jednoznacznych przekazów, które mówią, że nikt nie ma prawa stosować przemocy wobec drugiego człowieka, nie ma żadnego uzasadnienia ani usprawiedliwienia przemocy domowej,
- rozwój wiedzy, kompetencji, umiejętności reagowania wobec problemu przemocy i podniesienie poziomu świadomości społecznej na temat problemu przemocy.

2. Zadania własne Gminy Gardeja w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) do zadań własnych gminy Gardeja należy tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, tj.:

- opracowanie i realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Gminy Gardeja,
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą,
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
- utworzenie Zespołu Interdyscyplinarnego, który na terenie Gminy Gardeja będzie prowadził: diagnozę problemu przemocy w rodzinie, podejmował działania w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, inicjował interwencje w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie, rozpowszechniał informacje o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w Gardei oraz inicjował działania w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

3. Budowanie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w Gardei

Funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego w skład którego wchodzi przedstawiciele: Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gardei, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gardei, Posterunek Policji w Gardei, Samodzielnego Publicznego Zakładu opieki Zdrowotnej w Gardei, oświaty. Zespół Interdyscyplinarny działa na podstawie porozumień zawartych między Wójtem Gminy Gardeja, a podmiotami działającymi w Zespole.

4. Elementy lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

- zasoby instytucjonalne – instytucje i organizacje zajmujące się problemem przemocy w rodzinie wraz z potencjałem organizacyjnym,

- zasoby ludzkie – specjaliści z różnych dziedzin,
- instrumenty pomocowe i sieć wsparcia,
- Zespół Interdyscyplinarny,
- samorządowy punkt konsultacyjny „Przemoc w rodzinie”,
- media.

III ZASOBY GMINY GARDEJA W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE.

- 1) Ośrodek Pomocy Społecznej w Gardei.
- 2) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gardei.
- 3) Posterunek Policji w Gardei
- 4) Zakłady opieki zdrowotnej działające na terenie Gminy Gardeja
- 5) Placówki oświatowo – wychowawcze.
- 6) Organizacje pozarządowe i instytucje kościelne.
- 7) Ochotnicza Straż Pożarna.
- 8) Programy Pracy Środowiskowej pracujące na rzecz dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców gminy.
- 9) Świetlice profilaktyczne gromadzące dzieci i młodzież, programy pracy środowiskowej dla dzieci i młodzieży.
- 10) Doradztwo i doraźna pomoc psychospołeczna i profilaktyczna osobom, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet.
- 11) Opieka terapeutyczna dla osób z problemem narkotycznym.

IV ZAGROŻENIA W REALIZACJI ZADAŃ PRZECIWDZIAŁAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE.

- 1) Negatywne wzorce zachowań społecznych.
- 2) Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych rodzin.
- 3) Problemy alkoholowe członków rodzin.
- 4) Słaba kondycja ekonomiczna rodzin.
- 5) Nieumiejętność rozwiązywania konfliktów w rodzinach.
- 6) Brak świadomości dotyczących możliwości rozwiązania swoich problemów za pomocą mediacji rodzinnych.
- 7) Brak działalności specjalistów w zakresie mediacji rodzinnych.
- 8) Brak motywacji ekonomicznej dla członków Zespołu Interdyscyplinarnego.

V CELE PROGRAMU.

Cel 1

Zapobieganie występowaniu przemocy w rodzinie poprzez podnoszenie świadomości społecznej oraz ograniczanie zaburzeń życia społecznego związanych z występowaniem przemocy.

Zadanie:

a) Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie sposobów radzenia sobie ze stresem i agresją.

Działanie:

- prowadzenie zajęć wychowawczych oraz zajęć informacyjno - edukacyjnych w placówkach oświatowo - wychowawczych oraz w programach pracy środowiskowej,
- wspieranie różnych form spędzania czasu wolnego sprzyjających zachowaniom nieagresywnym, modelujących właściwe zachowanie lidera, opiekuna, wychowawcy,
- opracowywanie i realizacja innowacyjnych programów szkolnych w zakresie profilaktyki i prewencji przemocy realizowanych na terenie szkół,
- promowanie mediacji rodzinnych jako formy rozwiązywania konfliktów,
- wprowadzanie zajęć wychowawczych dotyczących nieagresywnego rozwiązywania konfliktów oraz porad prowadzonych w Punktach Konsultacyjnych.
- objęcie rodzin dysfunkcyjnych opieką społeczną.

b) Promowanie nieagresywnych zachowań w mediach (prasa, telewizja, radio, Internet).

Działanie:

- współpraca z mediami,
- kampanie informacyjne.

Adresaci:

- dzieci i młodzież, dorośli, rodziny, społeczność lokalna, przedstawiciele mediów.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba zrealizowanych godzin edukacyjnych,
- liczba dzieci objętych edukacją,
- liczba osób dorosłych objętych poradnictwem,
- liczba rodzin objętych działaniami wspierającymi i edukacyjnymi.

Cel 2

Ograniczenie przemocy - zmniejszanie negatywnych następstw dla ofiar i świadków występowania przemocy w rodzinie.

Zadanie:

a) Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą i pozostającym w rodzinie ,w dotychczasowym miejscu zamieszkania lub pobytu .

Działanie:

- poradnictwo medyczne (zakłady opieki zdrowotnej), psychologiczne, pedagogiczne, prawne, pomoc społeczna,
 - funkcjonowanie Interdyscyplinarnego Zespołu do realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
 - **działalność Punktu Konsultacyjnego „Przemoc w Rodzinie”, przy Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gardej**
 - rozpowszechnianie telefonu zaufania: Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy „Niebieska linia” tel. 801 - 120 - 002,
 - promowanie i realizacja “Niebieskiej karty” zakładanej przez Ośrodek Pomocy Społecznej, Policję, Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz lekarzy w Zakładach Opieki Zdrowotnej.
- b) Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą i zmuszonym do opuszczenia dotychczasowego miejsca zamieszkania, pobytu lub rodziny .**

Działanie:

- udzielanie informacji dotyczącej bezpiecznego schronienia osobom dotkniętym przemocą w ośrodkach interwencji kryzysowej zlokalizowanych na terenie województwa pomorskiego i w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Kwidzynie, ośrodkach wsparcia,
- przeprowadzanie rozmów profilaktycznych z osobami nadużywającymi alkohol i stosującymi przemoc oraz doświadczającymi przemocy,
- przesyłanie wniosków do Sądu Rejonowego w Kwidzynie o obowiązek podjęcia leczenia odwykowego w związku z nadużywaniem alkoholu i stosowaniem zaburzeń porządku i demoralizacji nieletnich,
- przesyłanie wniosków do Sądu Rejonowego w Kwidzynie o wgląd w sytuację małoletnich,
- opracowywanie i rozpowszechnianie materiałów informacyjnych wśród mieszkańców Gminy Gardeja o możliwych formach pomocy.

Adresaci:

- osoby dotknięte przemocą, w szczególności ofiary i świadkowie przemocy.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba osób objętych poradnictwem oraz pomocą i wsparciem.

Cel 3

Wychodzenie z sytuacji przemocy - zapobieganie stosowaniu przemocy w rodzinie.

Zadanie :

Działania realizowane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Narkotycznych i Innych Uzależnień w Gardei

Działanie:

- współpraca ze Starostwem Powiatowym w Kwidzynie w zakresie kierowania osób doświadczających przemocy do ośrodków wsparcia,
- kierowanie sprawców przemocy do programów psychokorekcyjnych.

Adresaci :

- sprawcy przemocy, ofiary przemocy.

Wskaźniki osiągnięcia celu :

- liczba sprawców przemocy objętych działaniami, liczba ofiar przemocy objętych działaniami.

Cel 4

Poprawa skuteczności działań osób zobowiązanych i uprawnionych do przeciwdziałania przemocy oraz monitorowanie występowania przemocy w rodzinie, jej rozmiarów i skutków społecznych oraz efektywności podejmowanych działań.

Zadanie:

- a) **Oddziaływania na osoby zajmujące się zawodowo lub społecznie, pośrednio lub bezpośrednio, przemocą w rodzinie, w tym na organizacje pozarządowe .**

Działanie :

- poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne, rodzinne, socjalne,
- szkolenia z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- konferencje i kampanie społeczne.

- b) **Oddziaływanie na społeczności lokalne w celu włączenia społeczności w system monitorowania zjawisk związanych z występowaniem przemocy.**

Działanie:

- funkcjonowanie Interdyscyplinarnego Zespołu do realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz grup roboczych,
- przeprowadzanie wywiadów środowiskowych w społecznościach szczególnie zagrożonych przemocą.

Adresaci:

- instytucje i służby zajmujące się zawodowo lub społecznie przemocą (policja, kuratorzy, sądy, Ośrodek Pomocy)
- organizacje pozarządowe, środowiska lokalne, pedagodzy, psychologowie, wychowawcy przedszkoli, pracownicy socjalni.

VI ZADANIA PROGRAMU.

Lp.	ZADANIE	OPIS ZADANIA	TERMIN REALIZACJI	REALIZATOR LUB KOORDYNATOR
1.	Uchwała w sprawie trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków Zespołu Interdyscyplinarnego oraz szczegółowe warunki jego funkcjonowania	Uchwała określająca zadania Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych, definiująca skład zespołu oraz częstotliwość jego spotkań	2011 r	Rada Gminy w Gardeji
2.	Powołanie nowego Zespołu Interdyscyplinarnego	Zespół Interdyscyplinarny powołany zostanie Zarządzeniem Wójty Gminy Gardeja, w skład zespołu wejdą przedstawiciele: Ośrodka Pomocy Społecznej w Gardeji, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gardeji, Posterunku Policji w Gardeji, Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Gardeji, oświaty, Prokuratury Rejonowej w Kwidzynie, Kuratorzy Sądu Rejonowego w Kwidzynie.	2011 r	Wójt Gminy Gardeja
3.	Złożenie uroczystych przyrzeczeń	Członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grup roboczych złożą Wójtowi Gminy Gardeja oświadczenie o następującej treści: „Oświadczam, że zachowam poufność informacji i danych, które uzyskałem przy realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz, że znane mi są przepisy o odpowiedzialności karnej za udostępnienie danych osobowych lub umożliwienie do nich dostępu osobom nieuprawnionym”.	2011 r.	Wójt Gminy Gardeja
4.	Prowadzenie przez Zespół Interdyscyplinarny zintegrowanych i skoordynowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	-podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu zapobiegania zjawisku, - diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, - opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach, - rozpowszechnianie informacji o instytucjach oraz możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym, - inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie, - monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy, - prowadzenie dokumentacji działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań	od 2011 r	Zespół Interdyscyplinarny
5.	Realizacja programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie	-kierowanie ofiar przemocy do ośrodków wsparcia samorządowych punktów profilaktycznych działających na terenie Powiatu - praca socjalna z osobami doznającymi przemocy	od 2011 r	Zespół Interdyscyplinarny
6.	Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie	- systematyczne szkolenia wszystkich przedstawicieli służb podejmujących działania na rzecz rodzin uwikłanych w przemoc, w tym szkolenia z zakresu diagnozowania przemocy w rodzinie.	od 2012 r	Zespół Interdyscyplinarny
7.	Zmiana postawy mieszkańców wobec przemocy w rodzinie poprzez działania informacyjno - edukacyjne	rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych (brozur, ulotek, plakatów) dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie wśród lokalnej społeczności, - dostarczanie informacji o instytucjach udzielających pomocy i wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie	od 2012 r	Zespół Interdyscyplinarny

Zajmując się zjawiskiem przemocy należy pamiętać, że:
PRZE-MOC – to działanie **przeciwko** osobistej **mocy** człowieka.
PO-MOC – to wszelkie działania, które pozwalają na **odbudowanie** wewnętrznej **mocy** każdego człowieka, tak, aby potrafił samodzielnie kierować swoim życiem, chronić się przed przemocą i żyć godnie.
Członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego posługują się następującymi zasadami:

- 1) By pomagać ofiarom przemocy, poza umiejętnościami dawania wsparcia psychicznego, trzeba znać zasady pomocy socjalnej i przepisy prawa.
- 2) Nie spiesz się sam i nie pospieszaj. Długotrwała przemoc sprawia, że ludzie dźwigają się ostrożnie i powoli. Uszanuj ich tempo.
- 3) Pamiętaj, że nie każda ofiara długotrwałej przemocy będzie gotowa działać z miejsca, w którym blisko jest sprawca tej przemocy. Oznacza to w wielu wypadkach konieczność zabezpieczenia innego miejsca pobytu dla ofiary.
- 4) Nie naciskaj, lecz zapraszaj oraz informuj. Dawaj do zrozumienia, że nie grozi jej/jemu żaden cudzy pomysł instalowany na siłę w jej/jego życiu.
- 5) Szanuj zasadę małych kroków. Szukajcie małych, lecz realnych posunięć.
- 6) Uważaj, by nie ranić wtórnie. Nawet, gdy bardzo się niecierpliwisz, nie okazuj tego.
- 7) Strzeż się przed wzmacnianiem myślenia akceptującego przemoc. Zawsze formułuj przekonania przeciwne przemocy. Podstawowa zasada brzmi: „Nie ma żadnego usprawiedliwienia dla przemocy”.
- 8) Przed współdziałaniem z innymi służbami, przygotuj grunt. Nie wysyłaj człowieka do instytucji, lecz do drugiego człowieka.
- 9) Pamiętaj, że raczej należy uczyć działania, niż wymagać działania.
- 10) Zawsze dawaj nadzieję.
- 11) Pamiętaj, że zaburzone zachowanie to często objaw – manifestacja trudności, cierpienia, która wynika z: opozycji wobec autorytetów, norm, wartości, redukcji lęku, frustracji, niemożności, manifestacji solidarności z rówieśnikami, ukazania sobie i innym osobom ważnych atrybutów własnej tożsamości, pozorne osiągnięcie wyższej pozycji, wyższego poziomu rozwoju przy niskiej samoocenie.